

LÖPUKÖ/LEUSA NA UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS I KUTUK NA BARI.

KWEJA ADI PETESI/KWEYESI TI TOĐIRI/ĐEKESI TI ɲutu I KAK BUKULUŋ.

KWEJA ADI

Denet nagwon adi kugga ko tojojo na đekesi ti ɲutu liɲ nagwon bain titiki ɲutu. Kona kwe ɲutu ti mede/’baɲ logwon gwoďfet na tolien, tođiri ko taliɲ i kak ’bukuluɲ.

KWEJA ADI

’Bakan na yenet ko laundya na tođiri na ɲutu aje jondia konesi narok nagwon aje toworja yeyesi ti ɲutu. Kona kwe đurökin na kune đekesi kwekindya adi anyen ɲutu liɲ ryeju tolien na jambu ko yenet ko yupet tōki ko tolien akwe na kujönö ko đekesi aje tokoro gwoso yenet duma na ɲutu i piritön ti kak.

KWEJA ADI

Đedekarikin adi ɲutu kōdyö ti riďiki anyen đekan ɲaret i diɲitan na gwusulak na ti tndu ɲutu i renya na saresi ti miri karudanit ko kasasanyanit kogwon đekesi ti ɲutu kōdyö gagaya ko saresi ti putet.

KWEJA ADI

Đedekarikin parik i đilikindya na đurjö na tojulin i kiden na ɲutu logwon nyanyar gwon i pirit gelerɲ ko ɲarju konesi na gelerɲ.

KWEJA ADI

Kōdyö đedekarikin adi ti ɲutu gwe ko tođurjö na gwiliɲit ko tojulin ko jurön.

KWEJA ADI

Laɲet na jurön lomomorja i saresi kase lo peta i kwekindya na yupet i đekesi ko ’bulit na ɲutu i tojojo na ɲutu lyan ko wate adi se agi kōdyö tindu riɲit i tođurjö i pirit na gelerɲ gwiliɲit lo’but i tolien duma.

KWEJA ADI

Yeyesi na morja ti kine đekesi ko tolien gwon ’bulit duma ko ati denesi ti kine ɲo nagwon a yukwe kine.

SOFJINANA NYENAGWON.

ɲina momoret duma tokorju ɲina kweyet na tođurjö na đekesi ti ɲutu liɲ i kak ’bukuluɲ gwon a temet na konaki i morja liɲ i jurön liɲ tojo ko đutet. Karen ɲutu ko karen mugun na laɲet kepekep ɲina tokoret diɲitan liɲ i kwe anyen tindu riɲit duma na todindyö ko todinet anyen todindyö kuket na kine đekesi. Tolién ko temet na đurjö i lukata ko nakaɲo na jur anyen gaju gwon nase i kak ’bukuluɲ ko anyen joɲga đekesi ko time nase ko laɲet na kilo jurön ko ’börik kase ako ɲutu logwon gwon kase i saresi.

1.

ɲutu liɲ a yuɲwe kana, jojo i tođiri ko đekesi ko ti se tokitaki ko ’börik ko mulökōtyo lo toluɲaseran. Se a đoka ko denet na kulya na’but ko narok.

2.

Karen ɲuto a ’buruki đekesi liɲ ko tokoret ’bak nyunyumbö i gwearijin kađekađe gwoso adi: ’Boriköt, Kutuk ko Yupet/Yubö.

Laɲet kode kunie yeyesi ti lukata kode suluwet na gwoloɲ, toro’bo kode kulye gwearijin i juýu na kine nene gelet kōdyö ti kona kwöɲ kode i kiden na laɲet na miri na kaɲo kode jur, kode gwon a luwitöt, yiyiniki, ’bain đeba mugun kode gwon ko denesi ti tolien.

3.

Karen ɲuto kōdyö kata ko tođiri na gwiliɲit adi gwon jörun ko tolien na gaya na ɲutu.

4.

Lele ɲuto kōdyö ti bulö d’epa a đupiet kogwon tođupien kode tugwörö a đupiet, kine konesi kōdyö ti bulö konaki ɲutu i gweyarijin kase kađekađe kwöɲ.

5.

Lele ɲuto kōdyö ti bulö tiki i miyesi kode đepet lorón logwon ti temakindya i gwiliɲit lo ɲutu kode riɲet nagwon körju mugun na ɲutu.

6.

Karen ɲuto kōdyö kata ko tođiri i karen jur ko i karen pirit i komoɲ na saret.

7.

Ŋutu liŋ agi gwon jojo kode ti nyunyumö i komoŋ na saret lo miri. Lepeŋ ködyö agi gaya jojo ko saret. Ŋutu liŋ ködyö gwon ko gayet nageleŋ ‘bak nene nyunyumet kode laŋa na kilo saresi töki kode konesi nagwon ti temakindya i kebbu na saret lo jur.

8.

Karen ŋuto ködyö gwon ko tođiri na kiko lo rigwo ko laŋet na rigwo ðuŋet na putesi i kenesi na laŋgo saresi ti tođiri na ðekesi ti ŋuto logwon a tiki nye ko saresi kode saret lo jur.

9.

Lele ŋuto ködyö ti bulö moka ‘bakan na saret, rereka kode riköji kaŋo kanyit i jur.

10.

Karen ŋuto ködyö agi gwon ko tojojo i putet ko ti yiŋjani yiŋja ko ŋutu ti jur ko ködyö ti kaðuŋök ti putet kulo gwe a luwi i laŋet nase ködyö na kaðuŋök. Ti nyunymbö, kujönö miri. Ti ðuŋgö na putet gwe i denet na tođiri ko kepesi narok nagwon mokani ŋutu.

11.

Karen ŋuto lo moka adi a torondya agi ködyö ti luŋu a katoronyanit tojo ko lopeŋ a ðuŋöki putet lo liliya ko ŋutu lojore, nagwon kweja adi nye a ryö gayesi liŋ i putet lonyit. Lele ŋuto ködyö ti luŋu a katoronyanit i karin toronyet, ko kunie ti kunie toronyesi na kona kinu a ðuŋöji kano. Ko köti i saret lo köji ko lo kaŋo jambu adi lele saret lo põmöni lele ŋutu ködyö ti bulö riðiki i lewudya na ŋilo saret logwon gwon i kitarikin lu.

12.

Lele ŋuto ködyö ti bulö riðiki i lwönö kanyit kweja adi lubbö ko lele ŋuto kadi ‘bak pija kode kendya na manini na lege, kode lyöggu na kukuet ko gwiliŋit lo'but. Karen ŋuto agi ködyö gwon ko tođiri na gaya ko saret, ko lele ŋuto a ‘beleŋgu lele lo kilo saresi.

13.

Karen ŋuto ruköki tolien na wörö ko siða i lokokoritan ti lukata na köjinö kaðekaðe. Karen ŋuto a ‘buruki i köyu na jur töki bubulö yitwe bot ‘bak teŋet.

14.

Karen ŋuto a ruköki i pija kode i siða kana i kulye jurön anyen gagaya. Kine dekesi ti bulö ruköki kode luŋu i diŋit na ðuŋöki na putet i tugwakan ko ‘bain pondya i toron na laŋet na ðebba jur kode i saresi logwon ko tukaðe ko saresi titeŋ na momoret na jurön.

15.

Karen ŋuto a ruköki i gwon ko jur lonyit kode gwuluyet na jur lonyit. Lete ŋutu ti bulö riðiki. renyaki i lopuködu na mugun i karen jur lo ðeggi nye.

16.

Ŋutu liyan ko wate logwon aje ðuŋjö ‘bakan na kuniye teŋesi, ko ati kotumit nanyit kode gweyari kode ti yupet ködyö bubulö yema kode yemba anyen ryendu mede. Se ködyö gwon ko ðekesi kase jojo anyen bubulö toyem i diŋit yemet kode na reyan. a) Yemet tuŋ kaðe bubulö kona i ðekesi ti kilo logwon yöŋö kondya mede kulo (toyem) b) Mede ködyö a ŋo nagwon ŋUN lo gweja ko agi ködyö gwogwon, ko a laŋet naðit najur kode köji ko ködyö gagaya ko köji kode ko jur ‘bukuluŋ

17.

Karen ŋuto kata ko tođiri nagwon bubulö gwon ko toro‘bo kanyit kode töki bubulö gwon i momoret ko kulye. Lele ŋutu ködyö ti bulö ryaka kode joŋari toro‘bo kanyit kaŋo ‘bak saret.

18.

Karen ŋuto ködyö gwon ko tolien na yeyesi kanyit, ko lepeŋ yöŋö kondya nyo kweja adi teŋet ‘bain bubulö yeyeju ŋo na‘but ko narok ko nye a ðeggi konye töki bubulö torukökinyö ŋutu ko kulye i pirit nageleŋ kweja ad i todinesi, konesi, moŋu, kode kwakwaddu.

19.

Karen ŋuto a ‘buruki i jondya kode i kwekindya na ŋutu yeyet nanyit ko ŋutu kata, ko bubulö jambu ‘bak teŋet. Kine ðekesi kode ‘burusi morja ko ‘burit kweyet na yeyet ‘bakan na teŋet kode kakalet ko lele ŋuto pija, wuju, kode leleŋjaki na kulya ko lele ŋutu kode yeyet ko nene mugun kalayianit ‘bayin na dendya na lokokori.

20.

Karen ʔuto a ‘buruki kode bubulö kondya kode luŋgu momoret ko taling ‘bak mörö. Lele ʔutu ködyö ti bulö riköji kaŋo i nene mugun na momorja anyen timundya kulyajin, nye ködyö ti bulö joŋga i nene mugun nagwon yeyesi kase ti morja.

21.

Karen ʔuto agi ködyö kikita i miri lo jur lonyit i lukata na miri kode wulundyö ʔutu logwon gwoďan kase i karen i lukata na miri, a) Karen ʔuto a ‘buruki i ryeju na ʔaresi ko a ti biya i kadi na wini kode todinesi ‘bakan na nyunyumbö kode gelesi kanyit i jur. b) Ďekesi ti ʔutu ködyö gwon a yenet na miri. Ko ʔina kaďe bubulö meta kode time ko gayesi ko toďiri na wulet na kona ko ʔutu liŋ ti jur gwon kweja adi kona ko beiembele. Kode (ʔutu geleŋ a belembele geleŋ) ‘bak nyönyöggü.

22.

Karen ʔuto gwoso lele lo laŋet agi ködyö gagaya ko miri. Ko ködyö meta i konesi ti miri ko i tojulin na miri ko kulye jurön i saret lo momoret kode tukwöryönjin ti jurön kad'ekaďe adi toro'bo gwiliŋjit ko Ďekesi ti keryat logwon ti ğumaji kaŋo anyen buya tolien na ğurjö nanyit.

23.

Karen ʔuto agi ködyö kondya kita na Ďeket nanyit ko ti pirit kitayet na gwe i Ďeket nanyit ko na kita ko ti gayet na ‘bakan na kita gwe kata i jur. a) Karen ʔuto ködyö gwon jojo i kwe na kita i jur ko köti tojojo na ropet na kita, i kitayesi ködyö nagwon jojo ko kona ko ʔutu kaďekaďe. b) Karen ʔuto logwon kikita ködyö yiyiniki köti ropakini ropet na kita nanyit. Nagwon kweja adi tetemakindya i gwon na ʔutu kode ýalet na ropet ködyö titiki ko bubulö. Ko ti kiko lo gayiri kakitak gwe kata, gwoso adi pirit tokelet kode todinet. c) Karen ʔuto ködyö bubulö lupöki kode gweyundya na mugunya kagayak ti kakitak anyen gaju Ďekesi ti kakitak.

24.

Karen ʔuto ködyö gwon ko diŋjit na kita ko diŋjit na yukan kode diŋjit na birye. Ko töki diŋjit kitayet ködyö tetemaki ko perok ti yukan logwon roropa.

25.

Karen ʔuto ködyö siďa i gwiliŋjit lo tetemakindya, kweja adi Ďekesi kanyit ködyö ti bulö yöŋgu lepeŋ gwoso i kelan, gwon na mede ‘bura ‘bak sasanyesi gwoso ti kinyotot, boŋgo, wini, mede kode kuniye Ďekesi ti gwiliŋjit lo ʔuto ko gayet töki ko ati ‘bakan na kita, gilö kata, karu'be, doŋga, kode kuniye ti pirit ko i ʔo nagwon a gandu Ďekesi ti ʔutu. Wate ko lupudyet agi ködyö gagaya ko ʔaŋaraki. ʔwajik lupudyet liŋ logwon yuŋwe kaŋo na yemet (tolup) agi ködyö ryeju ruruket ko gayet jojo ‘bakan na koresi kode gelesi kase kiden.

26.

Karen ʔuto ködyö totodinö kanyit i jur ko ködyö todinesi kune gwon kana ‘bak ropet biya parik suluwet na todinö (primary school) kogwon ʔina Ďeďekarikin i saret. Ko agi ködyö tiki ko riŋjit i ʔutu liŋ. Todinesi ti kita na kōnin ko ti koŋon na kwe gwe kata i keniya liŋ ko töki ryeni ko ʔutu liŋ ti jur. a) Todinesi ködyö gwon i Ďekesi ti ğurjö na yeyesi ti ʔutu ko ti togoýu na kugga na toďiri ko tolien na ʔutu i pirit na geleŋ. Ko ti toďure yiŋga ko julin i kiden na jurön liŋ, kweja adi kotumitön kode i yupesi ko köti i konesi ti laŋet na jurön lo momorja anyen tindu taliŋ i gwon ko ʔutu kiden. b) Karurukak kode ko monye ko ʔote ködyö logwon a ʔerot i wulundyö na kiko lotodinöri ʔwajik kase.

27.

Karen ʔuto ködyö kondya ʔo ti ker i lonyit i Ďeket naynit ko ʔutu kanyit kiden anyen ryendu ‘bulit na ʔo na teten se kune, töki anyen ʔarju seko ğurjö na mugun na koŋon na dendya na gweyarijin ti ʔo ti kak liŋ. Karen ʔutu ko toro'bo kanyit i jur kata ködyö gagaya ko se ködyö gaya jojo ‘bak nene gelet.

28.

Ti gwilingit lo karen ʔuto gwe i ruket lo saret lo jurön liŋ ti kak anyen toďiri ko tolien nagwon köju aje tokuruki ʔutu na kukure ko ʔutu i gwiliŋjit lose.

29.

Karen ʔuto ködyö agi kikita i jur ko ködyö ti kondi kita nagwon temakindya i koŋon nanyit anyen nye bubulö ğurjö kanyit i gwiliŋjit. b) Anyen ʔutu bubulö dendya adi tolien ko d'ekesi ti ʔuto a kuka, tuŋ kaďe ko gwiliŋjit lo ʔuto a lo'but kanyit i jur. Töki ko ʔutu wulundyö kimak kase ko 'börik kase. c) Tuŋ kaďe kine Ďekesi ko tolien na ʔutu i kikolin liŋ konani i saret lojurön lo momorja anyen tokorju kilo saresi. Kweja adi konesi ti ʔutu ködyö gwon ‘bak nene tukaďe kokilo saresi.

30.

Nene ʔo ‘bain nagwon kakaďelo i ʔina manini, ko saret logwon kekepo ko jurön liŋ, laŋetan, ʔutu logwon kita kitayesi kase, kode kondya saret logwon anyen laŋgu kode körju nene na kine Ďekesi kode tolien nagwon a ‘beron peta i diŋjit na tokoroni se na.

Translated by (a lopukö ko)

Sebur Anthony Lodu & Gordon Lucy Kiden.

Denet nagwon adi kugga ko to jojo na ɗɛkesi ti ɗutu liɗ nagwon ‘bain tiki ɗutu ko lele ɗuto, tōki tibulō joɗa kaɗo ko lele ɗuto.